

Abstract: Integration in association – critical reflections on a project

This article discusses integration as a process rather than as a result or as a system of distribution, and takes its cue from Lave & Wenger's concepts of "situated learning" and "legitimate peripheral participation". By using integration as a process related concept the article analyzes both the intentions of an integration project as well as its consequences. The intention of the project was to simplify the integration of new members of the Swedish society by funnelling them into existing associations and clubs of their own choice in order to open up the considerable amount of social network connections to these associations and clubs through their members. By becoming members of Swedish associations and clubs newcomers would also become aware of the importance of representation in Swedish society. The authors too see this result as an important step in the process of integration from a legitimate peripheral position towards the ever changing centre, e.g. integration as a result of various situated learning.

Key words: integration, process of integration, situated learning, representation, legitimate peripheral participation, multicultural society, associations

Lars Lagergren, Senior lecturer, Leisure Studies, Malmö University
Lars.lagergren@mah.se

Jesper Fundberg, Senior lecturer, Sports science, Malmö University
Jesper.fundberg@mah.se

Integration i förening – kritiska reflektioner kring ett projekt

Lars Lagergren & Jesper Fundberg

Människor bildar ett samhälle lika lite genom att leva i fysisk närhet som att samhällets inflytande på en människa upphör för att hon flyttas långt bort från andra. (Dewey, 1916/2007, s. 39)

Bilden av hur de första 12 månaderna i Sverige gestaltar sig för en nyanländ är alltför tydlig. Indikatorerna visar att förutom deltagande i undervisning i svenska är insatserna mycket begränsade under denna tid, åtminstone för dem som deltar i kommunernas introduktion. För individen går hela det första året till stor del till spillo, istället för att han eller hon under samma tid får del av de systematiska insatser som krävs för att så snart som möjligt bli redo för ett arbete eller en utbildning. (Integrationsverket 2007, s. 5)

Det finns väl få politiska fält där det är lättare att föra fram kritik än just kring integrationsfältet. Vad som än görs eller inte görs framstår det som fel ur ett eller flera perspektiv. Varje studie av eller inom området nagelfars i syfte att hitta fel och brister i ansats och/eller språkbruk. Denna studie torde inte utgöra något undantag. Kort sagt, integration är ett synnerligen laddat politiskt fält, som ju också har en praktik. En liten skärva i denna praktik är föremål för vårt intresse. Vi ämnar fokusera på ett integrationsprojekt kallat ”Integration i förening”, vars målsättning, som titeln anger, är att introducera föreningsliv för nya svenskar som ett led i samhällets organiserade ansträngningar för att underlätta integrationssträvanden. Vi kommer att inta ett perspektiv ur vilket integration betraktas som en process fylld av situationsbundet lärande. Syftet med vår studie är att belysa detta situationsbundna lärande, samt analysera intentionerna bakom det och konsekvenserna av det i relation till begreppet integration. Som titeln anger är denna text ingen undersökningsrapport, utan en kritisk diskussion som hämtar sin näring ur ovan nämnda projekt. Vår avsikt med texten är att väcka tankar och reflektioner och är främst riktad till alla som i sin profession har att arbeta med integrationsfrågor, såsom lärare, pedagoger, och ledare inom idrott och den öppna fritidsverksamheten.

Det empiriska material som vår diskussion hämtar näring från är insamlat under den processinriktade utvärdering vi genomförde av projektet ”Integration i förening”. Projektet drevs av Malmö Stad under 2007 med syftet att matcha nyanlända svenskar in i stadens föreningsliv. I vår utvärdering följde vi kontinuerligt styrgruppens möten, projektledarens arbete, möten med föreningar och SFI-elever, samt intervjuer med berörda aktörer inom projektet, såsom medlemmar ur styrgruppen, projektledare samt representanter för de båda målgrupperna, d.v.s. föreningsaktiva och nya svenskar (Lagergren & Fundberg, 2007).

Två viktiga frågor som snabbt uppkom och sedan kom att följa projektet utgör den centrala problematiken för denna text; vad är integration och vem definierar begreppet?

Integration?

Vad är egentligen "integration"? När är man integrerad i ett samhälle? Hur blir man integrerad? Dessa tre frågor kan kompletteras nästan i det oändliga. I detta sammanhang begränsas vår diskussion om integration till etnisk mångfald. Men trots denna precisering så tycks det, om vi ser till tidigare forskning, vara svårt att definiera begreppet. Är det en fråga om "erkännande" (Taylor, 1995; Fraser, 2003), "identitet/olikhetsrörelser" (Young, 1990) eller som Seyla Benhabib formulerar det om deliberativ demokrati: "Det är i det civila samhällets offentlighet som den mångkulturella kampen har sin plats och som politiskt och moraliskt lärande och värdeförändringar äger rum" (2004). Lärande? Värdeförändring? Och varför ska detta ske just i det civila samhället? Låt oss därför ta upp några kritiska problem i det projekt som nämndes inledningsvis som ju just rör det civila samhället i form av föreningsliv. Och, åter, vad och vilka är det som ska läras?

Det går vidare också att koppla på "varför-frågor" på hela batteriet av försök att närma sig definitioner av integration. Troligen finns det även en hel uppsjö med tänkbara svar. Vi kan ana att vara integrerad är att fungera i ett sammanhang, som en del i en organism. Eller som det hette förr under industrisamhällets glansdagar, "som en kugge i ett maskineri". Det är lätt att falla tillbaka på just industrisamhällets glansdagar när integration diskuteras. "Förr" gick det ju så lätt. Folk kom till Sverige för att jobba. De kom fram på söndagen och började sitt nya arbete på måndagsmorgonen. Svårare var det inte. Ätminstone inte om vi får tro nostalgiska tillbakablickar, både från dem som kom och de som tog emot (Lagergren, 2003, ss. 88-90).

Naturligtvis var det ju inte så enkelt. Varken nya svenskar, eller gamla sådana för den delen, blev perfekt anpassade kuggar så där hux flux. Nej, inte var det fråga om integration som den formuleras idag, snarare anpassning till en rådande verklighet. Fadern till en nära vän talar fortfarande, efter 40 år i Sverige, knackig svenska och har *Helsingin Sanomat* som husorgan. Men han och den av förslitningsskador orsakade värk hårt ansatta frun bor i ett litet hus mitt i den svenska industriidyllen och lever sina liv lika anonymt som grannarna, Svensson, Lindberg, Lazic, och Blom. Är de integrerade? De har sannerligen "gjort rätt för sig". Svetsrök, tunga och repetitiva lyft, ja allt det där som den gången erbjöds de nya svenskarna har satt sina spår. Ingen medarbetare – som det långt senare kom att heta – har någonsin klagat på att Joukko och Eila inte gjort sitt. Inte heller knäckte de några ackord för att snabbt tjäna in de där tusenlapparna som skulle ge dem chansen att snabbt återvända med hedern i behåll. Kanske fanns det någon tid en längtan att vända tillbaka, men så blev det inte. Istället satsade de på ungarna och deras utbildning i det nya landet. Ungarna i sin tur flög ut och blev svenskar, levde svenska liv med svenska livskamrater. Blev de integrerade? Ja, kanske, men ingen frågade dem och själva reflekterar de aldrig på integration för egen del. De har hela tiden haft fullt upp att leva sina egna liv helt enkelt, precis som alla vi andra.

Är Joukko och Eila integrerade efter 40 år i Sverige? Svårt att säga, de lever sina liv i en slags harmonisk kokong omgivna av Sverige och de har, vilket vi finner viktigt att upprepa, sannerligen gjort rätt för sig där ute (Zlavnic, 2006, ss. 97-144).

Läget är inte det samma idag som det var när arbetskraftsinvandringen var som mest omfattande. Idag finns det inte så många okvalificerade och farliga jobb att ge de nya svenskarna så att de kan göra rätt för sig. Och skulle sådana jobb dyka upp plockar marknadskrafterna in folk som varken är nya eller gamla svenskar. Folk som inte ska bli integrerade, de ska enbart vara billig arbetskraft. De ska helt enkelt inte vara svenskar alls. Alltså finns där nästan inget att snabbt erbjuda alla dem som vill bli svenskar. De varken kan eller får göra rätt för sig. Hur ska de då bli svenskar? Jo, först ska de integreras och på så sätt bli fungerande kuggar i vårt samhällsmaskineri. Och när de väl har blivit integrerade, ja då kan de börja göra rätt för sig.

Då var vi där igen. Vad är integration? Integration som begrepp tycks vara ett substantiv – ett tillstånd. Det bör dock förstås som ett verb – en ständigt pågående förändring, en process. Vid diskussioner om etnisk integration har metaforen ”smältdegel” ofta varit populär. Kanske för ofta? Idén är att alla skilda delar smälter samman till en och samma massa och det blir omöjligt att skilja delarna från varandra. Vidare är det de delar som tillförs smältdegeln som förändras och blir ett med den stora, redan existerande massan. Översatt till diskussioner om invandring så tänker man sig att de invandrade till ett nytt land förändras och blir allt mer lika den redan existerande majoriteten. Tanken har också ett ordspråk: Man ska ta seden dit man kommer. De nya ska anpassa sig. Men här reser sig en mängd frågor. Hur ser det redan existerande ut, landet Sverige i vårt fall? Vad av allt som finns i Sverige ska den invandrade anpassa sig till? Och kan man mäta integration – när är den lyckad eller misslyckad?

Enligt Nationalencyklopedin (sökverktyg 2.0) är en definition av integration lika med ”ett sätt att få invandrare och flyktingar att anpassa sig i ett nytt land”. Huvuddefinitionen är ”process som leder till att skilda enheter förenas; även resultatet av en sådan process”. Utgångspunkten är att vi som lever i Sverige utgör skilda enheter. Och det förefaller ju rimligt, ett land borde rymma mängder av skilda enheter. Alla behöver inte förenas, men just dessa två (eller om det är flera?) ska med hjälp av diverse insatser förenas. Den förenande rörelsen är ojämn, då den ena enheten står för nästan all rörelse mot en förening. Med rörelse menar vi här förändring och anpassning byggd på lärande av vad som ska vara självklart och fungerande för den andra betydligt orörligare enheten. Denna process är så oändligt mycket mer komplicerad än den process som ledde till att nykomlingarna i industrisamhället kunde göra rätt för sig. Det är två helt skilda processer, med få gemensamma nämnare. Alltså vore det missvisande att ställa dem emot varandra. Ändå tycks vi göra det, gång på gång på gång. Nu gör vi det en gång till, men nu är syftet inte att påstå att det var ”bättre förr” eller nu, utan för att påvisa just att det handlar om två helt skilda processer.

Hur ser då processerna ut när det handlar om integration? Vem gör vad? Med vem? Och för vem? I det projekt som utgör navet för våra diskussioner här var projektets styrgruppsmöten under det första året samt projektledarens arbete i fokus för vårt intresse. Vilka intressen och perspektiv representerades i styrgruppen och av projektledaren? Kommunal tjänstemannabefattning och/eller föreningsliv i Malmö stad kan sägas vara en gemensam nämnare

som svar på vilka som planerade och drev projektet. Här saknades till exempel representant för målgruppen nya svenskar. Kanske tycktes målgruppen vara oförmögen att delta, på grund av bristande kunskaper i det svenska språket och vana att driva projektarbete. Frågan om målgruppen som möjlig representant kommer hursomhelst aldrig på tal under den tid vi var med på mötena. Varför är sådana frågor nödvändiga att ställa? Filosofen Iris Marion Young menar att förståelse av delaktighet och rättvisa i ett samhälle ofta enbart inkluderar frågor om resursfördelning; vilka grupper är i behov av det ena eller det andra, hur bör medel fördelas och så vidare (Young, 1990). Här reser sig ett problem. Det är sällan målgrupperna är inkluderade i beslutsprocesserna kring resursfördelning. Tydligast är det i frågor om etnisk integration. Det är till exempel näst intill omöjligt att tänka sig att jämställdhetsfrågor och jämställdhetsprojekt kan drivas av enbart män – för kvinnors väl och ve. Däremot finns det en mängd exempel på hur flyktingars integration i ett samhälle resoneras, planeras och genomförs av majoritetsbefolkningen.

Varför? Svaret är att det finns ett odefinierat, men lika fullt, för givet taget ideal. Ett ideal som är lika inkluderande som exkluderande – att vara en fungerande medborgare i det svenska samhället. Det handlar alltså inte om att bli svensk, utan att fungera tillsammans med de människor som bor i landet Sverige. I jämställdhetsdebatten handlar det ofta om att den dominerande gruppen ska släppa ifrån sig något (t.ex. topp-positioner i diverse sammanhang) i utjämnande syfte. Det är det aldrig fråga om när det gäller integration. Om det i jämställdhetsdebatten på synnerligen goda grunder tas förgivet att den dominerade gruppen direkt kan ta över det som släpps av de dominerande, krävs det i integrationssammanhang ett lärande för att, de av de dominerande formulerade, målsättningarna ska infrias. Lärande är således nyckeln till den stängda dörren.

Integration som lärande

Ett perspektiv som kan anläggas på en analys av de två processerna är att utgå från att det handlar om lärande, närmare bestämt ”situationsbundet lärande”. Vårt resonemang stödjer sig på begrepp lanserade av Jean Lave och Etienne Wenger (1991/1996). De två centrala begreppen är *situated learning*, här översatt till ”situationsbundet lärande” och *legitimate peripheral participation*, som vi översatt till ”legitimt perifert deltagande”.

Lärande uppfattas som en situationsbunden aktivitet. Detta är avgörande för att definiera karaktäristiken för den process som kallas *legitimt perifert deltagande*. De som lär deltar oåterkalleligen i grupper av praktiker och för att kunna nå full kunskap och skicklighet måste nykomlingen sträva mot fullt deltagande i den sociokulturella praktiken hos gruppen. Enklast går det att koppla begreppen till lärlingsverksamhet och s.k. inbyggda yrkesskolor (Lagergren, 2006). Dessa verksamheter kan ses som heltäckande.

Kan då integration verkligen reduceras till ”lärande”? Frågan är berättigad. Att lära ett yrke eller kanske ett språk är ändå, trots allt, avgränsade verksamheter. Tanken om att lära sig ett komplett sätt att vara, tänka, förstå, uttrycka sig är så oändligt mycket mer. Då det handlar om att faktiskt bli en annan människa än den man redan är. En svindlande tanke och det finns naturligtvis skäl att påstå att integration inte alls kräver all denna förändring. Men då kan vi kontra med att påstå att det fordras ett omfattande lärande in-

nan det går att avgöra vad som faktiskt är relevant kunskap och riktigt beteende. Kanske så omfattande att när den som lär väl når dit borde integrationen vara ett faktum. Lärande är integration, dess förutsättning, process och resultat.

Dessutom handlar det i allt väsentligt om situationsbundet lärande i syfte att gå från periferin av sammanhanget in mot dess mitt. Likt allt lärande handlar det om *att bli någon tillsammans med andra* (Kraft & Lagergren, *in press*) – vilket f.ö. skulle kunna vara en nog så god definition av termen ”integration”. Integration kan aldrig ske i ensamhet och den sker endast i syfte att just bli någon tillsammans med andra. Vägen mot att bli en del av en sociokulturell praktik, menar Lave & Wenger, konfigureras av den process som drivs av individens intentioner för lärandet – att det uppfattas som meningsfullt. Och det finns få saker som är mer meningsfulla än att bli någon tillsammans med andra. Det är helt enkelt en överlevnadsfråga.

Att bli integrerad är att lära, vad Lave & Wenger kallar, *kunskapsberende skickligheter*, i detta fall i syfte att bli en fungerande kugge i det svenska samhällsmaskineriet. Lärandets praktik består i att förflytta sig från periferin till centrum. I t.ex. en yrkesutbildning framgår det efter hand vad som krävs för att förflyttningen ska komma till stånd och ännu längre fram i processen även vad som konstituerar ”centrum”. En förflyttning i form av integration är en mer komplex historia. Den rymmer så många ofta disparata stationer på vägen. Här kommer vi att fokusera på en sådan ”station” på vägen till att bli en kugge i det svenska samhällsmaskineriet. Den är inte en helt nödvändig sådan, men den erbjuder en inblick i ”den svenska folksjälens” och därigenom kan den betyda en genväg i förflyttningen. Vi talar här om föreningslivet.

Det svenska föreningslivet

Vad innebär det att vara med i en förening? T.ex. innebär det att du som medlem av en förening representerar den och att du samtidigt blir representerad av samma förening. Föreningsgemenskap tycks ta sin plats mellan familjegemenskap och statlig/institutionell gemenskap. Kanske kan föreningen också ses som ett mellanting mellan det sociologen Ferdinand Tönnies (1979) kallar *gemeinschaft* och *gesellschaft*, en slags organisk respektive rationell/mekanisk gemenskap. Här möts människor för att de själva vill det och odlar sina intressen – samtidigt som de gör detta så sker det i samhällets försorg och intresse. Etnologen Annick Sjögren (1993) skriver om hur svensken lär sig, och har övat på detta i flera århundraden, att uppfatta statliga myndigheter som något gott för individen och familjen. Staten ses som en hjälpanande hand som vill väl. Detta är en utmanande tanke för människor i många andra länder. Föreningslivet i Sverige kan ses som en skolning i att förhålla sig positivt till samhällets myndigheter och institutioner. Ett sätt att skolas in i detta är att låta sig representeras av andra och att representera andra, och att göra detta inom ramen för en förening.

Förenings Sverige har sina rötter i de folkrörelser (arbetar-, nykterhet-, frikyrko- och idrott) som växte fram under 1800-talets andra hälft och som under 1900-talet gått olika vägar, några för en tynande vardag medan andra alltjämt är betydande i det svenska samhällslivet. Enligt historikern Sven Lundkvist finns tre huvudskäl till inträde i de olika folkrörelserna:

1. En strävan efter värderationell gemenskap; dvs tro på de grundläggande idéerna och rörelsens praktiska mål
2. En emotionell påverkan och följande av karismatisk ledare
3. Ett främjande av egna intressen, sk avsiktsrationell eller utilitaristisk anslutning. (1977)

Det är givetvis en förenklad bild av varför människor engagerar sig i en förening, men vi tror att det är viktigt att ha detta i åtanke när föreningslivet under senare hälften av 1900-talet kommit att bli ett politiskt instrument för integrationspolitik. Vi finner att till den tidigare listan också bör läggas till:

4. Ett främjande av integration, en samhällspolitisk strävan efter kulturell gemenskap.

Men bilden av och agerande kring föreningslivet som integrationsarena är mer komplext än så. Ett viktigt årtal är 1975, då de invandrapolitiska målen förändrades från assimilation till integration. Ett sätt att uppfylla ett av de tre målen, valfrihet, var att främja bildande av så kallade invandrarföreningar. Åter är det viktigt att förstå denna nya process inom ramen för olika styrnings- och bildningssträvanden från svenska myndigheters sida; inte minst gäller det de villkorade ekonomiska stöden. Antropologen Ulf Björklund (1981) beskriver den förenklade tanken om att föreningsstöd till invandraren bidrar till bevarande av minoritetens kultur. Det är, enligt Björklund, ett felaktigt grundantagande eftersom föreningarna i fråga är högst svenska fenomen och för de flesta minoriteter är föreningslivet en högst otraditionell organisationsform. Snarare bör det hela betraktas som en omdefiniering av etnisk identitet än som ett val vad gäller grad av integration. Blott Sverige svenska invandrarföreningar har.

Under 1990-talet slopades benämningen ”invandrarförening” i Malmö stads föreningsregister. De flesta av de tidigare benämnda invandrarföreningarna kom att kategoriseras under kulturföreningar. Men vad har då hänt i början av 2000-talet? Projektet Integration i förening riktar inte, som under 1970- och 80-talet, fokus på etnisk gemenskap. Istället är det *intresse* som (åter?) står som den sammanbindande länken mellan den nyanlände och föreningslivet. Men inte enbart individens intresse – utan även det integrationspolitiska intresset. Går dessa att förena? Kan statens och myndigheters intresse förenas med individers och grupperns intresse? Låt oss syna den miljö som de nyanlända kommer till: det mångkulturella Malmö.

Malmö som sammanhang

Enligt tillgänglig statistik i rapporten ”Malmöbor med utländsk bakgrund – januari 2007” rymmer Malmö kommuns befolkning 171 olika nationaliteter (Laegrgern & Fundberg, 2007). Av stadens totala befolkning i januari 2007 på 276 244 personer var 27% födda utanför Sverige och ytterligare 9% hade utländsk bakgrund (födda i Sverige med båda föräldrarna utlandsfödda). Malmö är den större stad i landet med högst andel utlandsfödd befolkning, till antalet runt 100 000 personer. Ökningen av andelen utlandsfödda sedan

1990 har varit större i Malmö i jämförelse med Stockholm och Göteborg. Ett annat mått på situationen i Malmö är att 45% av stadens barn i åldrarna 6 – 15 år har utländsk bakgrund.

De tre största grupperna av nya svenskar kommer från det forna Jugoslavien (inklusive Bosnien), Danmark och Irak. Det går att se ett klart mönster i var dessa bosätter sig. Danskarna bosätter sig i närheten av Öresundsbron och i stadens mer fashionabla delar, medan de andra två grupperna bosätter sig i områden i stadens utkanter, vilka byggdes under miljonprogrammets dagar. Har den nya svensken irakisk bakgrund är det högst sannolikt att vederbörande bosätter sig i stadsdelen Rosengård, medan en ny svensk med rötter i det forna Jugoslavien tenderar att bosätta sig i Fosie. Dessa två stadsdelar är de mest invandrartäta i staden, 41% i Fosie och 60% i Rosengård.

Orsakerna bakom dessa koncentrationer kan spåras på flera håll, men två viktiga faktorer är tillgången till hyresrätter samt närhet till släkt, vänner och landsmän. Den senare faktorn är ju känd genom historien, inte minst när det gäller utvandrande svenskar. Tillgången till bostäder är ju en generell ”variabel” i dessa sammanhang. Olika sociala och ekonomiska grupperingar i samhället tenderar att bosätta sig i kluster.

De problematiker som kan förknippas med frågan om var olika grupper i samhället bosätter sig varierar kraftigt. Ett område kan t.ex. uppfattas som pittoreskt eller bohemiskt och fyllt av diverse entreprenörskap, kulturell likväl som ekonomisk. Ett sådant område är stadsdelen Södra Innerstaden som med sina 32% utlandsfödda innevånare. De problematiker som ofta ventileras i medierna kopplas inte i första hand till integration. Däremot kopplas i det närmaste per automatik sociala problem i stadsdelen Rosengård till just integration, eller snarare bristen därpå. Ett av dessa problem är den stora koncentrationen av specifika invandrargrupper. En koncentration som innebär att kontakten med det omgivande samhället blir, i vissa fall, i det närmaste obefintlig. Någon integration sker inte, utan all kommunikation sker med människor med samma bakgrund och språk, vilka befinner sig i samma situation. För att kunna bryta sig ut ur denna gemenskap i syfte att bli mer integrerad i, i detta fall det svenska, samhället, krävs målmedveten aktivitet, både från individens egen och från samhällets sida. Så när den nye svensken med irakiskt ursprung vill byta sin SFI-skola mot en annan, eftersom alla som går där är irakier eller talar arabiska och detta gör att han inte upplever sig få möjligheten att träna på att använda svenska språket, måste samhället kunna skapa denna möjlighet.

Följden av den bristande boendeintegration är uppenbar. En utvecklad kombinerad kulturell och socioekonomisk segregation utgör en källa till oro i varje urbant samhälle. När detta skrivs är det Paris som brinner, eller snarare i några från den rika staden segregerade förorter. Ofta blandas korten ihop och det blir oklart var faran egentligen ligger, liksom vad som orsakar den. Ekonomiska, sociala, kulturella och även s.k. etniska skäl mixas till en gröt.

Vad gör då Malmö Stad för att skapa det mångkulturella svenska samhälle den så hett eftersträvar? Att påstå att Staden inte gör något eller alldeles för lite vore att fara med osanning. Viljan och ansträngningen finns utan tvekan. Görs det rätt saker i rätt tid? Ja, det är frågor vars svar vi inte kan få förän i efterhand. En sak är säker Staden förefaller inte rädd för att pröva ny insatser och försöka hitta nya perspektiv.

Alla praktiker inom fältet som har Malmö Stad som huvudman utgår ifrån ett och samma styrdokument, *Åtgärdsplan för att främja integration i*

Malmö Stad. Detta styrdokument ger tydliga signaler om vilken stad författarna vill att Malmö ska vara. Malmö är och ska vara mångkulturellt – ”I Malmö finns idag många olika kulturer och hela befolkningen måste lära sig att leva och umgås i det nya samhället”. Integration är alltså inte det samma som assimilation:

Begreppet *integration* finner vi idag i många olika sammanhang. Oftast används det för att beteckna den utveckling genom vilken människor av annat etniskt ursprung än det svenska blir delaktiga i samhället. Men integrationen riktar sig i själva verket mot alla människor i utanförskap. För den enskilde individen innebär det att ha möjlighet att ta aktiv del i samhällslivet och kunna påverka samhällsutvecklingen utan att ge upp sin personliga identitet. Integration förutsätter kommunikation och ömsesidig förståelse mellan människor samt kunskap om varandras kultur, synsätt och samhälle (4).

Integration är därmed ett ansvar och en angelägenhet för oss alla och en var. Men integration är inte ett kollektivt fenomen utan i grunden ett individuellt, enligt styrdokumentet:

Integration är både en individuell process och en samhällsprocess och det finns inga allmängiltiga metoder. Det är en fråga för den enskilde att avgöra hur långt man vill gå när det gäller att ta till sig majoritetsbefolkningens levnadssätt och värderingar förutsatt att det svenska rättssystemet och demokratiska värden respekteras. Alla skall dock ha möjlighet att integrera sig i arbetsliv och boende men också i sociala, kulturella och politiska sammanhang (3)

Det är upp till varje enskild ny svensk att verka för sin egen integration i det nya samhället och det är upp till oss gemensamt att skapa möjligheter för detta.

Malmö utgör, i föreliggande studie, den sociala miljö i vilken integration ska ske. Som social miljö är en stad som Malmö komplex. Den rymmer såväl hinder som möjligheter, kanske fler möjligheter än de flesta miljöer. I Malmö är t.ex. en ny svensk inget exklusivt eller konstigt. Staden är mångkulturell, ett faktum som är accepterat om än inte önskvärt av alla, t ex är Sverigedemokraterna representerade i kommunfullmäktige. Malmö är en expanderande stad, med en i jämförelse med riket i övrigt god arbetsmarknad. Oaktat de strukturella förutsättningarna är grundvillkoren för livet i en social miljö de samma över allt, något som för nära hundra år sedan beskrevs av den amerikanske pedagogen och filosofen John Dewey på följande sätt:

En varelse vars aktiviteter har anknytning till andra lever i en social miljö. Vad han kan göra beror på de andras förväntningar, krav, samtycke och avståndstagande. En varelse som står i förbindelse med andra varelsor kan inte fullfölja sina egna aktiviteter utan att ta hänsyn till de andras. De betingar på ett ofrånkomligt sätt hans egna ansatser. När han rör sig sätter han de andra i rörelse och vice versa. (Dewey 1916/2007, s. 4)

Sett ur ett individperspektiv ter sig den sociala miljön mer tvingande än den gör ur ett samhällsperspektiv. Integration som en individuell process blir inte längre individuell, utan en kollektiv sådan, där den som ska integreras förväntas styra eller åtminstone navigera sig fram mot ett centrum, var detta nu befinner sig. Det första steget är att bli legitim, perifer är den nya svensken per definition. För att steget mot att bli legitim ska kunna tas krävs att den nye uppfattas som just detta av dem som befolkar det aktuella sammanhanget. I en intervju med Andreas Konstatidinis, medlem i projektets styrgrupp, säger han: "Det måste finnas en förståelse för vem den nye är och en acceptans för hennes/hans ambition att sträva mot sammanhangets centrum." I idealfallet finns det även en vilja och metoder inom sammanhanget för att denna förflyttning ska ske. Människor måste sättas i rörelse för att något ska ske, människor som i många fall bara har indirekt anknytning till förflyttningen och aldrig ens kommer att möta den nye.

Projektet Integration i förening

Så här formuleras integrationsproblematiken i projektbeskrivningen:

Många nyinvandrade berättar att de har för lite kontakter med svenskar och nästan inga möjligheter att prata svenska utanför skolan. Ett sätt att träffa andra människor och skaffa nya vänner är att engagera sig i en förening. Men det är svårt för nyanlända flyktingar och andra invandrare som deltar i kommunens olika introduktionsprogram, att hitta rätt i föreningslivet och ta första steget till en föreningskontakt. Det kan finnas flera anledningar till detta; t ex att man inte tycker att svenskkunskaperna är tillräckliga, att man inte har kunskaper om hur föreningslivet fungerar i Sverige, att man tror att det är för dyrt och att man saknar kontakter och nätverk i det nya hemlandet.

Samtidigt ställs det allt större krav på att de nyanlända ska lära sig språket inom en tvåårig introduktionsperiod och kunna komma in i arbets-, och samhällsliv så fort som möjligt. Dessutom kan vi sedan den tillfälliga asyllagen trädde i kraft i november 2005, se en ökning av antalet introduktionsdeltagare i Malmö. (Attin, 2008)

Projektledaren Linda Attin (2008, s. 6) beskriver i projektets slutrapport att en delegation från Malmö besökte hösten 2006 Kanada och studerade en kanadensisk integrationsmodell – *Host-program*. Verksamheten var snarlik Etniska relationers Kontaktpersonsverksamhet, men i Kanada drevs verksamheten av den ideella sektorn. I Kanada var målet att bygga upp en vänskap mellan individerna. Den svenska föreningsmodellen är unik och har fördelar som inte finns i Kanada och som vi får ta vara på. Ett gemensamt intresse kan vara lika starkt som vänskap.

Projektets syfte kom att formuleras enligt följande: "Att genom föreningslivet underlätta introduktionen och integrationen för nyinvandrade. Att undersöka huruvida föreningslivet även i framtiden kan ha en roll i introduktions- och integrationsarbete" (Attin, 2008). Projektet riktade alltså in sig mot två definierade målgrupper. Den ena var naturligtvis nyinvandrade personer som har fått uppehållstillstånd och som deltog i kommunens olika introduk-

tionsprogram. Den andra målgruppen utgjordes av de föreningar och föreningsmedlemmar som ville och kunde fungera som kontaktpersoner för de nyinvandrade. En viktig funktion i projektet har också de olika SFI-aktörerna, d.v.s. de utbildningsinstitutioner som har "svenska för invandrare" som uppdragsutbildning.

Projektets metod

Projektet har två målgrupper, dels de nya svenskarna och dels kontaktpersoner inom föreningslivet. En central term i sammanhanget är "matchning", d.v.s. sammankopplingen mellan den nye svensken och föreningen/kontaktpersonen. Utförarna beskriver detta:

I matchningen mellan den nya malmöbon och föreningen och dess kontaktperson, kommer den viktigaste utgångspunkten att vara de gemensamma fritidsintressena. De föreningar som engagerar sig i projektet ska rekrytera kontaktpersoner bland sina medlemmar. Dessa föreningsmedlemmar kommer sedan att fungera som kontaktpersoner för de nyinvandrade, ge dem stöd på olika sätt samt introducera dem i föreningens verksamhet. De ska förmedla kontakt med, och hjälpa till att skapa relationer till andra föreningsmedlemmar och uppmuntra den nyinvandrade att delta i olika aktiviteter. Det som den nyinvandrade behöver är en "värd" eller "guide". Är denna person dessutom engagerad i föreningslivet öppnas dörrar till andra kontakter och aktiviteter av olika slag. På samma gång kommer möjligheterna till fler personliga möten att resultera i en naturlig språk-, och samhällsinläring för de nyanlända. Det är givetvis frivilligt att delta i de olika föreningsaktiviteterna och samma principer och regler gäller för alla medlemmar (Attin, 2008)

Medlemmarna i de båda målgrupperna ska inte stå ensamma och de ska heller inte slängas in i verksamheten utan vidare:

Utbildning/information och nätverk för de som kommer att vara kontaktpersoner i föreningen

För att kunna engagera minst 200 kontaktpersoner i föreningar är det nödvändigt att flera personer i varje förening engagerar sig. Det är viktigt att de förbereds för sin roll varför det kommer att finnas behov av adekvat utbildning/information. Det är också nödvändigt att skapa ett forum där de kan utbyta erfarenheter och få stöd av varandra.

I projektet skall det även bildas ett Malmö-nätverk av den sociala ekonomin och stadens aktörer med integrationsfrågan i fokus – ett nätverk för informationsutbyte och skapande av nya idéer. På nätverket bör också ligga en sektorsövergripande kartläggning av integrationsarbetet.

MIP och MISO ger information rörande verksamheten till sina medlemsföreningar på sina hemsidor samt genom utskick (Attin, 2008).

I projektet identifierades även en tredje grupp: lärare i SFI (Svenska för invandrare). Det var viktigt att dessa var insatta i projektet, dels som stöd vid presentationer och dels som mer informella informatörer:

Utbildning/information för SFI-aktörer

SFI-aktörerna och andra aktörer som kommer i kontakt med de nyanlända skall utbildas i föreningskunskap. Föreningslivet bör finnas som en del av introduktionen antingen i undervisningen eller som "rastinformation".

Ett antal föreningsinformatörer, helst tvåspråkiga och med ett starkt föreningsengagemang, skall utbildas för att finnas som en del av SFI undervisningen. (Attin, 2008)

Projektet var, menar vi, i sig självt aktivt lärande. Problem uppstod och åtgärdades eller löstes i en ständig dialog mellan utförare, SFI-lärare, föreningsrepresentanter och inte minst inom projektets Styrgrupp. Ett exempel på detta var följande:

Utbildning av SFI-eleverna

Under våren framstod alltmer att okunskapen var stor hos SFI-eleverna gällande vad en förening är och hur en förening fungerar och stort fokus lades på att skapa ett bra informationsmaterial och en film som visar olika föreningsaktiviteter. (Attin, 2008)

Nya svenskar möter en förening

Detta avsnitt bygger på våra observationer av och intervjuer med involverade ute på fältet. Först observationer av en introduktionsföreläsning gjorda vid en SFI-enhet hösten 2007. Därefter genomfördes tre intervjuer: med en ny svenska, en aktiv inom den förening den förra var medlem i samt en kontaktperson från en idrottsförening. Syftet med avsnittet är att ge några ögonblicksbilder/exempel av projektet såsom det kan se ut i praktiken.

Introduktionen av det svenska föreningslivet är samtidigt det tillfälle då de nya svenskarna inviteras till att ta chansen att gå med i en förening. Själva introduktionen sker inom SFI:s ram. Informatören, som är van vid rollen och har en solid föreningsbakgrund möter en grupp om ca 20 personer. Det är säkert tjugonde gången hon kör sin efter hand allt mer förfinade presentation.

I november 2007 genomfördes observationer av möten mellan lärare, föreningsinformatörer och deltagare i SFI-undervisning. Gruppen anses av SFI-lärarna vara en utmaning. Åhörarna har mycket svaga kunskaper i det svenska språket. Det är kanske därför som en SFI-lärare finns med för att stödja om behov uppstår. Gruppen består i huvudsak av flyktingar från Irak, samt en mindre grupp från Somalia. Presentatören sätter gång. Hennes berättelse inriktar sig på glädjen att tillsammans med andra vara med i en förening och odla sina intressen. En kort film, som visar upp föreningslivet i Malmö

körs, bilder visas och ett enkelt rollspel som tydliggör hur en förening styrs genomförs mot slutet. Fokus har nu glidit över på demokrati och att en förening är en ideell verksamhet, där det inte är några vinstintressen som styr. Ganska tidigt i presentationen märker vi att flera av åhörarna tappat tråden. Blickarna slocknar. Det magiska ordet som får alla tillbaka på banan är ett namn – ”Zlatan”. Blickarna tänds igen och gruppen blir åter intresserade. Därefter flyter presentationen fint. Lektionen avslutas med att blanketter delas ut, på vilka intresserade kan anmäla sig. Personuppgifter och vilken aktivitet som intresserar dem ska anges. Ordböckerna kommer fram och diskussioner rullar runt. Några väljer att lämna lokalen direkt utan att fylla i någon blankett, andra visar stort intresse. Blanketterna samlas in och arbetet med matchning vidtar för denna grupp. Presentatören har ytterligare en grupp att köra sitt program för.

M är 17 år. Hon har varit i Sverige i 18 månader vid intervjutillfället. Under flykten från Afghanistan blev hon och hennes ett år äldre bror separerade från resten av familjen. Sedan dess har M inte fått något som helst livs-tecken från dem. M och hennes bror bor i en lägenhet i en av Malmös förorter. De känner sig ensamma, eller snarare isolerade, och övergivna. De har bara varandra. Oron över vad som hänt med familjen gnager och M har fått viss professionell hjälp med detta, men depressionen ligger hela tiden och lurar under ytan. Hon går på gymnasiet, men tycker det är svårt att hitta rätt utbildning. Detta trots att hon ger ett målmedvetet intryck. Förutom skolan och moskén är umgänget mycket sparsamt.

För M har mötet med flyktingföreningen inneburit en efterlängtd hamn av trygghet. Hon är nog med att poängtera hur trygg och glad hon känner sig i dess gemenskap. Här finns människor att tala med, att komma nära och anförtra sig åt. Här går det också att släppa loss och sporta lite.

Det finns få svenskar som är aktiva i den förening M blivit medlem av. Däremot möter M andra ansikten än de som möter henne i bostadsområdet där hon bor. Även om föreningen inte är den bästa ur ett strikt integrationsperspektiv, har den en stor betydelse för M. utifrån samtalen förstår vi att här finns människor att dela sitt utanförskap och sin ångest med. Om M uppfattar denna förening som en representation av det svenska samhället, kan det i sig bara vara positivt. Att det finns hopp, stöd och glädje.

Fem månader efter det att intervjun genomfördes får vi en muntlig rapport från en medlem i styrgruppen om att M nu hittat rätt i utbudet av gymnasieutbildningar och satsar hårt på sina studier. Hon är fortfarande medlem i föreningen och kommer till lokalen då och då. M är betydligt tryggare nu.

A är den ende som är anställd i flyktingföreningen. Han har bott i Sverige ett antal år, sedan han lämnade bergen i Kurdistan. Första gången han kom i kontakt med det svenska föreningslivet var genom pojkarnas idrottande. A förvånar sig över hur svenskar tycks leva genom sina barn. Hur barnen ständigt finns i centrum och hur de ska skyddas och pysslas om. A är van vid att föräldrars kärlek till sina barn tar sig andra mindre ansträngda former. Han är också förvånad över hur lite vi svenskar umgås med varandra, t.ex. grannar emellan, och att vi inte har det skyddsnet som släkt och vänner utgjort i hans tidigare liv. Vi sitter en stund och diskuterar detta, om skillnader mellan kulturer. Vi anar att A har en nyckelroll i den dagliga verksamheten i föreningen genom sitt sätt att vara. A skulle nog aldrig själv framhålla att det är så. På ett sätt är A den ideala föreningsmänniskan, han finns där, han lyssnar, fixar och donar – han signalerar trygghet och kontinuitet.

Dessa ögonblicksbilder kan kompletteras med andra. Här finns det lysande exempel i form av en ny svensk som med en omfattande idrottslig bakgrund på högsta nationella nivå via projektet gick direkt ut in i en förening som tränare och ledare för ungdomar. Ett annat exempel är mamman till två pojkar som kommit med i en fotbollsklubb. Via kontaktpersonen i klubben har mamman fått stöd i sin etablering som egen företagare i städbranschen, alltså har projektet fungerat även indirekt i detta fall.

En av dem som ska förmedla kontakt med och bild av föreningslivet till nyanlända flyktingar är X. Han har egen erfarenhet från föreningslivet sedan många år tillbaka. Under vårt samtal berättar han entusiastiskt om föreningslivets möjligheter för människor i allmänhet och vilken roll det kan spela för nyanlända flyktingar i synnerhet. Nyckelbegrepp som han återkommer till under samtalet är ”demokrati”, ”aktivering” och ”ha roligt”. Demokrati är vad föreningslivet i Sverige handlar om, enligt föreningsinformatören. Att alla har en röst, deltar i utvecklingen och lyssnar på varandra. Många nyanlända flyktingar har ju flytt på grund av avsaknaden av demokrati – i föreningslivet får de en chans att möta det, enligt honom. När han talar om aktivering så riktas kritik mot flyktingmottagandet i Sverige som han menar ”passiviserar kreativa människor”. Vi får ta del av flera beskrivningar av enskilda och familjer som, enligt föreningsinformatören, påverkats från kreativa och företagsamma till att bli allt mer passiva på grund av svenska myndigheters bemötande. De får lära sig att vänta och bli omhändertagna, menar han. Här kan föreningslivet spela en aktiv och viktig roll att bryta detta mönster. För, som han säger, det viktiga är också att förmedla hur roligt det är att vara med i en förening – ha roligt. Det är inte enbart att lära sig, eller att se föreningslivet som ett medel för sociala och kulturell förändring. Föreningslivet är framförallt för att ha roligt – träffa människor som man delar intresse med och som man vill utvecklas tillsammans med.

Föreningsinformatören berättar vidare för mig om det egna föreningsengagemanget. Hur han har varit med i en mängd olika föreningar och vad detta deltagande givit honom. Det blir allt tydligare ju längre vi samtalar hur sociala nätverk, via bland annat föreningslivet, ger honom möjligheter och vidgade kontaktytor. Föreningslivet bygger ju på en hög grad av informella kontaktytor. Dessa brukar vara svåra att bli en del av. Låg grad av integration och låg grad av formalitet, och formella nätverk, har visat sig ha samband (Pripp 2006). Kanske kan projektet Integration i förening därför vara ett lyckat koncept för att bryta den låga graden av kontaktytor mellan gamla och nya svenskar.

Världens mest representerade folk

Vi har resonerat om att integration kan ses som ett sätt att röra sig från periferin mot centrum. Detta är allt annat än enkelt. Inte minst därför att ständigt tycks finnas nya omtolkningar kring var centrum kan tänkas vara. Att ”vara” svensk” är ingen fast punkt – det förändras ständigt. Svenskheten är en slags kameleont – som förändrar färg (och form) beroende på jämförelseobjekt i tid och rum. Tolkningsföreträdet för detta så kallade centrum ligger dessutom hos majoritetsbefolkningen. Det som för femtio år sedan betraktades som ”osvenskt” och ”kulturellt annorlunda” kan idag ses som en del av den mest självklara i den svenska identiteten – här finns exempel från beteende, sym-

bolter, mat, ritualer etc. Dessa exempel kräver oftast historiskt perspektiv för att se förändring från periferi till centrum. Är tid det enda som krävs? En klen tröst för många av de nyanlända flyktingarna. Är det kanske så att i samma takt som nyanlända flyktingar försöker närma sig det nya språket och nya samhället så förflyttas centrum, det tänkta målet, i samma takt längre bort? Vi föreställer oss att det krävs en omdefiniering av målet med integration för att det ska vara möjligt att lyckas. Kan "svenskheten" vidgas? Eller är det ens meningsfullt att tala om integration utifrån etniska termer? Personer vi möter i projektet Integration i förening framhåller att det är de sociala nätverken har en stor betydelse för deras engagemang, trivsel och känsla av meningsfullhet. Att ingå i ett sammanhang, ha tillgång till meningsfulla sociala nätverk som gör att en möjlighet att påverka det egna livet behöver ju knappast ha att göra med etnisk identitet. Men de sociala nätverken är däremot en viktig pusselbit för integration.

Målgruppen för projektet, vart tar den vägen? Har dess medlemmar någon röst? Eller är denna ständigt föränderliga grupp "dömd" till tystnad och att alltid vara representerade av någon annan än de själva. Uttryck på detta sätt framstår representation som något synnerligen negativt. Men faktum är att detta förhållande inte ses som ovanligt i Sverige. Tvärt om, det är så självklart att vi inte ens tänker på det. Redan August Strindberg (1907) kallade svenskarna för Världens mest representerade folk.

Att vara representerad av andra och att själv representera något är tillstånd som vi inte ens reflekterar över som svenskar i gemen. Sett ur detta perspektiv är Sverige ett synnerligen kollektivt samhälle, där den insipprande individualismen ständigt möter motstånd. Den speciella kombinationen i det svenska samhället är individ i gemenskap med förening/stat, snarare än individ i relation till familj.

Det här med representation – alltså att förlika sig med att bli representerad av andra och själv representera något – kan uppfattas som en viktig anhalt i den process som kallas integration. Efter denna anhalt ändrar processen nämligen skepnad menar vi. Det är först när denna punkt i integrationen är nådd som individen på allvar kan börja agera på egen hand. Den punkt från vilken hon/han kan få en chans att göra sin röst hörd i sin egen integrationsprocess. Individen befinner sig inte längre i den yttersta periferin, utan en bit in mot centrum. Men låt oss backa tillbaka igen för en kort stund.

Om vi diskuterar integration som en process, kan denna process beskrivas som en linje. En linje som kan vara mycket krokig och dessutom innehålla både loopar och dubbel-loopar (jfr Gareth, 1997). De senare, dubbel-looparna, är de som bör eftersträvas efter som den som utför dem inte hamnar på samma plats upphoppet skedde när hon/han kommer ner igen. Integrationslinjens ena ände kan fixeras någorlunda – starten, t.ex. nyanländ flykting med uppehållstillstånd. Den andra änden, som är lika med integration som resultat, är betydligt mer svårfixerad och ständigt föränderlig i takt med ideologiska, politiska och kanske t.o.m. mediala strömningar. Låt oss inte uppehålla oss för mycket här, utan gå tillbaka till integration som process.

Längs integrationslinjen kan vi göra ett antal avstämningar. Den första anhalten är en av de absolut knepigaste: Det måste finnas en legitimitet för processen hos alla inblandade. Draget till sin spets innebär detta att vi, alla medborgare i Konungariket Sverige, ska uppfatta det legitima. Och så är ju inte fallet dessvärre. Alltså måste det finnas en mildare form av legitimitet. I detta fall får ett uppehållstillstånd signalera legitimitet från samhällets sida.

För att använda Lave & Wengers definitioner befinner sig den nya svensken nu i periferin och det är legitimt att hon/han befinner sig där. Det är inte heller säkert att den som av samhället utsetts till att bli en som ska integreras i det uppfattar det legitima i detta. Då får vi helt andra problem, vilka vi dock bortser från här.

Hur skapas legitimitet? Bäst, som vi tolkar den svenska integrationshistorien, har Arbete varit – att göra rätt för sig direkt! Med denna självklara lösning ute ur leken, får samhället söka andra alternativ. *Gemensamma intressen* dyker då upp som god källa till legitimitet. Det är här projektet Integration i förening kommer in i bilden. Det gemensamma intresset kan få sitt utlopp i föreningen, vi delar något, strävar mot gemensamma mål, hjälper och stödjer varandra etc.

Dessutom, som bonus tar vi genom inträdet in i föreningsvärlden ett skutt på integrationslinjen mot det där med ”representation” och allt vad det innebär. Vad som kanske fr.a. eftersträvas är det förhållande som kan kallas för ”en utökad representation”, d.v.s. att individen introduceras till det utökade nätverket av kontakter och möjligheter. I klartext det som nedlåtande brukar kallas ”Old boys’ network”. Genom det gemensamma intresset och de personliga kontakterna växer också intresset för att hjälpa och stödja fram – något som gagnar båda, då det innebär höjd status för ”fixaren” inom den inre kretsen. Vår föreningsanknutna kontaktperson X ovan representerar denna kategori. För att kunna vara en ”fixare” måste man vara mycket väl förankrad i sin närmiljö, i lokalsamhället. Den föreningsanställda A skulle med stor sannolikhet kunna vara en utmärkt ”fixare”, men han har inte förankringen. Därför får hans roll bli att vara den trygge och inte den kreativa.

Effekter av nya svenskars inträde det svenska föreningslivet?

Väl inne i föreningen finns möjligheter för att utveckla, det Lave & Wenger kallar, kunskapsberoende skickligheter. En avgörande sådan är att individen lär sig tolka föreningslivets kulturella koder ordentligt, d.v.s. veta hur långt man kan gå i de egna förväntningarna och vad som krävs i retur av dig som bärare av ett sammanhang.

I och med att representationsfasen är avklarad ändrar integrationsprocessen skepnad. Härifrån kan och bör individen själv ta över rodret allt mer. Individen själv måste prova på och göra sina egna upptäckter. Insatser från t.ex. samhällets sida bör bara ske om de efterfrågas av individen eftersom det är avgörande att individen, som ingår i den ”målgrupp” vi talade om inledningsvis, själv kan och vill formulera syften och åtgärder. För att kunna göra en dubbel-loop måste man släppa taget, vilket inte får ske vid en enkel-loop.

I resonemang om integration är det lätt att snäva in fokus på den enskilda individens problem och möjlighet, förmåga och begränsningar. Det är viktigt att hela tiden se samband mellan samhällets strukturer och individens livsmönster så att vi kan reda ut vad som är ett samhällsproblem respektive personligt bekymmer. Allt för ofta har integrationsfrågor kommit att diskuteras som personliga bekymmer och individuella tillkortakommanden. Föreningslivet kanske *kan*, enligt oss, vara balansgången som samhällets sätt att ta ansvar utan att lägga allt till rätta.

För att det ska vara meningsfullt för den nya svensken att släppa taget bör alltså två anhalter på integrationslinjen ha passerats. För det första legitimeringsfasen och för det andra representationsfasen. Dessa anhalter befinner sig i början av linjen, den del där samhällets ansvar är störst och aldrig får svikta. Därefter är samhällsansvaret det samma, oavsett om det handlar om nya eller gamla svenskar, nämligen att se till att skapa de bästa tänkbara förutsättningarna för att medborgarna får och kan, oaktat form, innehåll och omfattning, göra rätt för sig!

Referenser

- Attin, Linda (2008). *Integration i förening: Slutrapport*; Malmö Ideella föreningsars Paraplyorganisation (MIP), Malmö.
- Benhabib, Seyla (2004). *Jämlikhet och mångfald. Demokrati och medborgarskap i en global tidsålder*. Göteborg: Daidalos.
- Björklund, Ulf (1981). *North to another country. The formation of a Suryoyo community in Sweden*. Socialantropologiska institutionen, Stockholm
- Dewey, John (1916/2007). *Demokrati och utbildning*; Daidalos, Göteborg, s. 39 (Översättning av Nils Sjärdén).
- Fraser, Nancy (2003). *Den radikala fantasin: Mellan fördelning och erkännande*. Göteborg: Daidalos.
- Gareth, Morgan (1997). *Images of Organization*. SAGE, London
- Integrationsverket (2007). *Ett förlorat år*; Integrationsverkets stencilserie 2007:05, s. 14
- Kraft, Annika & Lars Lagergren, Lars (2009). Titel ? in Press
- Lagergren, Lars (2003). *För rättvisa, trygghet och utveckling – Metalls avdelning 97 i Finspång 1903 – 2003*; Sv.Metallarbetareförbundet avd. 97.
- Lagergren, Lars (2006). ” Yrkesskolan i tiden – en konjunkturanpassad historia om samförstånd” Ur: Lagergren, Lars & Thörnquist, Annette (red) (2006) *Finspång - en del av folkhemmet*; CKS & Arbetslivsinstitutet.
- Lagergren, Lars & Jesper Fundberg (2007). *Integration i förening*. Opublicerad rapport, Malmö stad.
- Lave, Jean & Wenger, Etienne (1991/1999). *Situated learning – Legitimate peripheral participation*; Cambridge University Press, Cambridge.
- Lundkvist, Sven (1977). *Folkrörelserna i det svenska samhället 1850-1920*. Sober, Stockholm.
- Pripp, Oscar (2006). *Den kulturbundna kulturen. Om strukturell utslutning i kulturlivet*. SOU 2006:73. Den segregeringande integrationen. Om social sammanhållning och dess hinder. Fritzes, Stockholm.
- Sjögren, Annick (1993). *Här går gränsen. Om integritet och kulturella mönster i Sverige och Medelhavsområdet*. Mångkulturellt centrum, Botkyrka.
- Slavnic, Zoran (2006). ”Finska och jugoslaviska gästarbetare i Finspång” i Lagergren, Lars & Thörnquist, Annette (red) *Finspång – en bit av folkhemmet*; CKS och Arbetslivsinstitutet.
- Strindberg, August (1907). *Svarta fanor. Sedeskildringar från sekelskiftet*. Björk & Börjesson, Stockholm.
- Taylor, Charles (1995). *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*. Göteborg: Daidalos.
- Tönnis, Ferdinand (1979). *Gemeinschaft und gesellschaft. Grundbegriffe der reinen Soziologie*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt.
- Young, Iris Marion (1990). *Justice and the politics of difference*, Princeton University Press, Princeton.

Otryckta källor

”Malmöbor med utländsk bakgrund – januari 2007”. Rapport sammanställd av
Malmö stadskontor.
Planen *Åtgärdsplan för att främja integration i Malmö Stad*; antagen av Malmö
Stads kommunfullmäktige den 16 december 1999.

Intervjuer, november 2007 och mars 2008
Observationer, november 2007